

УДК 159.923:351.741

ЗАХАРЕНКО Л. М.,

кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем психологічного забезпечення
та психофізіологічних досліджень

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);

 <https://orcid.org/0000-0002-2121-0862>

ПЕРФЕКЦІОНІЗМ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

*У статті розглянуто зміст та психологічні особливості перфекціонізму,
його прояви у професійній діяльності поліцейського.*

Ключові слова: перфекціонізм, професійна діяльність, поліцейські

Перфекціонізм (від лат. *perfectio*) означає досконалість, бездоганність. Перфекціонізм у психології розглядається як переконання, що найкращого результату можна (або потрібно) досягти (у патологічній формі – це неприйнятність недосконалого результату).

У психологічній науці виокремилися окремі наукові підходи до перфекціонізму як прагнення самовдосконалення, як настанови (установки) особистості, як особистісної риси [7]. Прагнення особистості до досконалості від дитинства до дорослості має вікову специфіку вияву: у юнацькому віці поняття «саморозвиток» втілюється через соціально схвалену концепцію перфекціонізму, а у дорослому віці може бути «нормальною» характеристикою особистості або невротичним відхиленням від норми.

Перфекціоніська орієнтація первісно має соціально-приписаний характер і вирішальну роль відіграє мікросоціум – вплив сім'ї та сімейного виховання. Поява перфекціонізму можлива і в більш дорослому житті, адже на розвиток перфекціонізму впливає соціальне оточення в організації, колективі, в яких особистість навчається/працює і проводить більшу частину часу. Перфекціонізм пов'язаний із проявами ситуативної та особистісної тривожності, рівнем саморозвитку: чим вищий рівень перфекціонізму, тим вища тривожність і менший рівень саморозвитку.

Відповідно до цільової спрямованості перфекціонізм може бути [8]:

– орієнтованим на себе (притаманні схильність постійно ставити перед собою завищені стандарти, надмірна вимогливість до себе, віра у власну унікальність, постійна самокритика і прагнення до досконалості – самореалізації та самоактуалізації);

– орієнтованим на інших людей (характерні почуття самозначущості, потреба у постійній увазі та захопленні, завищені вимоги до оточуючих, спрямування їх на реалізацію цінностей саморозвитку і загальнолюдських цінностей, але при цьому втрата у своєму саморозвитку);

– соціально приписаним (по суті це переконаність особистості у тому, що інші вимагають від неї надмірних зусиль; потреба відповідати стандартам і очікуванням інших людей та вимогам суспільства, що передбачає уникнення невдачі, страх складних завдань та ситуацій невизначеності). Соціально приписаний перфекціонізм пов'язаний з відсутністю емпатії та надмірною зайнятістю почуттям заздрощів, спрямуванням на матеріальні цінності і цінності саморозвитку.

Амбівалентність перфекціонізму відображається у позитивних і патологічних тенденціях перфекційної особистості. «Нормальний» (позитивний) перфекціонізм супроводжується показником адаптації і послабленням психологічного захисту, і, водночас, такими потенційно негативними аспектами як високі негативні коефіцієнти соціального інтелекту і самоприйняття. Патологічний перфекціонізм характеризується вираженим зниженням прийняття інших, посиленням інтернальності та прагнення домінувати, депресивністю і педантичністю, що заважатиме виконувати обов'язки, зокрема професійні. Якщо ж перфекціоніст у своїй життєдіяльності прагне до високих стандартів, то це не є патологічним (отримання задоволення від

наполегливої праці, покращення результатів роботи, прийняття факту наявності межі особистого самовдосконалення), успіх приносить задоволення, підвищує або підтримує на належному рівні самооцінку [5, с. 173-174].

Маскулінність пов'язана зі зміцненням позитивного перфекціонізму і послабленням патологічного перфекціонізму [5; 6].

У психології існує думка про те, що не доцільно виділяти поняття «нормального» (позитивного) перфекціонізму, адже він ототожнюється із самоактуалізацією, хоча це не одне і те ж саме [8]. Критерії «нормального» перфекціонізму і самоактуалізації (за А. Маслоу) відображають прагнення людини до досконалості, але перфекціонізм поєднує як позитивні, так і негативні аспекти, що відрізняються лише площинами їх прояву:

– прагнення до самовдосконалення може реалізовуватися і через зовнішню, і через внутрішню мотивацію (самоактуалізацію);

– для перфекціонізму характерна зовнішня мотивація, що відображається у прагненні задовольнити очікування оточення, залежності від схвалення та захоплення з боку інших, важливості влади і соціального статусу.

Залежно від рівня вираженості перфекціонізму виділяють такі типи перфекційних особистостей [8]:

1. Гіперперфекціоністи надмірно хочуть досконалості, ставлять надто високі цілі і не задовольняються отриманим результатом. Надмірно прагнуть саморозвитку як досягнення ідеального образу себе. Досить оптимістично налаштовані і відповідальні, однак мають недостатню самооцінку, не толерантні, помірно задоволені життям.

2. Конструктивні перфекціоністи вміють формулювати досяжні цілі і коригувати їх залежно від ситуації, допускаючи можливість як успіху, так і невдачі. Характерні дуже високий рівень оптимізму і позитивного мислення, прагнення саморозвитку, відсутність жорсткої і категоричної оцінки себе та результатів своєї діяльності, висока самооцінка і прояви толерантності, розвинене прагнення високих стандартів. Представники даного типу найбільш відповідальні та задоволені життям.

3. Деструктивним перфекціоністам властиве поляризоване мислення («дуже добре» чи «дуже погано») та невимоглива система стандартів, яка нівелює можливість їх досягнення, і будь-який результат визнається недосконалим. Знімають з себе відповідальність, абсолютно толерантні, не прагнуть особистісного зростання, песимістичні, мають низьку самооцінку, невдоволені життям.

4. Гіпоперфекціоністи мають дуже слабо виражені перфекціоністичні домагання, легковажно ставляться до роботи, помилок, безвідповідальності, однак толерантно ставляться до себе та інших, повністю задоволені собою, мають високу самооцінку та позитивно сприймають життя.

Однозначно, що перфекціонізм задає певний ритм життєдіяльності сучасної людини, визначає стиль, якість та швидкість її соціальної активності. Перфекціонізм є запорукою успіху та професійної самореалізації особистості, що позитивно впливає на продуктивність її професійної діяльності (це і підвищення активності діяльності щодо соціально-схвалюваних цілей, сумлінність, гнучкість поведінки, рівень загальної саморегуляції тощо) [3].

Професійний перфекціонізм можна розглядати як «прагнення суб'єкта до неперевершеності, високих особистісних стандартів, прагнення доводити результати своєї діяльності до відповідності найвищим еталонам (моральним, етичним, інтелектуальним)» [2].

Психологічними чинниками професійного перфекціонізму виступають постійне невдоволення собою та досягнутим, «ступор» діяльності у ситуаціях, у яких немає впевненості щодо високої якості виконання, конкурентні відносини з оточуючими внаслідок постійного порівняння себе з ними. Перфекціоніські риси поліцейського відображаються у його прагненні відповідати високим стандартам професійної діяльності, функціональної результативності, постійного особистісно-професійного самовдосконалення.

Перфекціонізм слугує певним мотиватором для професійного розвитку курсантів-майбутніх правоохоронців, особливо першокурсників, та значно впливає на розвиток професійної

ідентичності офіцерів: при низькому рівні перфекціонізму проявляється висока сталість вибудовування поведінки у професійному середовищі; при високому – зменшення прагнення слідувати традиціям, груповим нормам, соціально бажаним варіантам рішення [7; 9].

Професійна спрямованість перфекційних особистостей відрізняється [3; 8; 10]:

– орієнтовані на себе перфекціоністи прагнуть досконалості у професії завдяки постійному покращенню своїх досягнень, набуттю майстерності, очікуванню похвали на свою адресу з боку інших. Це найбільш позитивно впливає на розвиток професійної кар'єри та продуктивність професійної діяльності. Таким особистостям властиві демонстрація високих показників працездатності та ефективності у вирішенні ділових проблем, однак вони не завжди вміють правильно розподілити свої власні ресурси (енергію), тривожні, невпевнені у собі, мають низьку самооцінку.

– перфекціоністам, що орієнтовані на інших людей (адресовані іншим), характерний професійний тип – соціальний, що виражається у вихованні та повчанні інших, та прагнення до переваги (завдяки міжособистісному суперництву, конкуренції з іншими для підкріплення своєї самооцінки, закріплення власного місця серед інших);

– соціально приписаним перфекціоністам притаманні соціальний професійний тип, що виражається у численних соціальних контактах, і заповзятливий професійний тип (обирає цілі та задачі, які дозволяють виявити енергію, імпульсивність, ентузіазм). Вони прагнуть сподобатися і догодити всім, невпевнені у собі, бояться розчарувати інших.

Перфекціонізм може бути професійною деструкцією особистості. Професійний перфекціонізм має дві форми вияву [4; 2, с. 88]:

1) конструктивний перфекціонізм (характерні лідерські якості, висока працездатність, активність, мотивація досягнення, адекватна оцінка своїх реальних здібностей та можливостей). За умови особистісної зрілості перфекціонізм як прагнення досягти досконалості можна вважати позитивним вектором постійного професійного самовдосконалення поліцейського.

2) деструктивний перфекціонізм (йому притаманні перманентна невдоволеність зробленим (отриманий результат ніколи не здається достатнім), дуже високі вимоги до себе, концентрація уваги на власних недоліках, страх невдачі, прагнення до ідеалу, неперевершеної досконалості). Перфекціонізм може стати предикатом формування деструктивних проявів у емоційно-вольовій сфері, узалежненої поведінки, соматоморфних розладів тощо. Це відображається у таких невротичних особистісних характеристиках як зниження самооцінки, аж до переживання депресивних станів, нездорова самокритика, переживання сильної тривоги, сорому, провини, максималізм («все або нічого»); скрупульозність, надмірна увага до дрібниць, віднесення сфери професійного життя до найважливіших, а інших сфер – у розряд «недостойних». Про деструктивний вплив перфекціонізму свідчить також і той факт, що в ситуації досягнення при високому рівні його вираженості відбувається підвищення невротичних проявів [1; с. 135].

Таким чином, зважаючи на позитивні та негативні аспекти перфекціонізму, його впливу на професійну діяльність, можна відзначити, що конструктивний перфекціонізм сприятиме соціальній активності поліцейського і досягнення акме у професійному розвитку, а деструктивний – перешкоджатиме виконанню ним своїх професійних обов'язків.

Список бібліографічних посилань

1. Вавілова А. С. Деструктивні прояви перфекціонізму в ситуації досягнення: досвід корекції. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки*. 2016. Вип. 1 (2). С. 132–136.
2. Вірна Ж. П. Неврогенез професійних деструкцій. *Психологічні перспективи*. 2012. Вип. 19. С. 84–90.
3. Грубі Т. В. Позитивний вплив перфекціонізму на професійну діяльність особистості // *World Science*. 2016. № 9 (13), т. 3. С. 12–15.
4. Завада Т. Ю. Перфекціонізм як соціально-психологічна властивість особистості: позитивний і негативний аспекти. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2016. Вип. 38 (41). С. 36–70.

5. Кононенко А. О., Кононенко О. І. Перфекціонізм особистості: норма чи патологія? *Науковий вісник Херсонського національного університету. Серія: Психологічні науки.* 2017. Вип. 3, т. 2. С. 170–174.
6. Кононенко О. І. Перфекціонізм особистості : монографія. Одеса : Удача, 2016. 357 с.
7. Кузіна В. Д. Перфекціонізм як чинник розвитку професійної ідентичності офіцера Збройних Сил України : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.09. Київ , 2018. 22 с.
8. Лукіна Н. Б. Психологічні особливості цільової спрямованості перфекційної особистості : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Миколаїв, 2020. 210 с.
9. Рудай А. С. Взаємозв'язок психологічної ресурсності особистості з перфекціонізмом майбутніх правоохоронців. *Право і безпека.* 2016. № 4 (63). С. 148–152.
10. Фоменко К. І. Перфекціонізм як характеристика особистості, яка прагне до переваги та досконалості. *Вісник Національного університету оборони України.* 2015. № 3 (46). С. 311–316.

Отримано 22.04.2021

УДК 613.6:623.55

ЗУРОВ Ф. Ф.,

*старший викладач кафедри вогневої підготовки факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ;*

 <https://orcid.org/0000-0002-0563-3670>

ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЇЇ В УКРАЇНІ

Розглянуто міжнародний досвід легалізації вогнепальної зброї та вилучення її з цивільного обігу в аспекті впливу на криміногенну ситуацію в країні. Досліджені супутні наслідки легалізації вогнепальної зброї.

Ключові слова: легалізація зброї, вогнепальна зброя, обіг зброї, перспективи.

Ще з перших років після оголошення незалежності України постало питання легалізації вогнепальної зброї, а після Революції гідності, анексії Криму Росією, а також подій на Сході України воно набрало ще більшої актуальності.

На практиці багато країн запроваджували та забороняли обіг вогнепальної зброї. Думки науковців, а саме П. Л. Фріса, П. М. Мітрухова, і погляди частини суспільства зводяться до позитивного сприйняття легалізації зброї, інші дослідники категорично проти такої практики. Але є й ті, хто не висловлює свого ставлення, а тільки наводять аргументи «за» і «проти» легалізації зброї (С. М. Шуміленко, А. М. Колосок) [1, с. 1022]. Для повного розуміння проблеми потрібно проаналізувати практику інших країн.

Наявність права на зброю у цивільного населення обґрунтовується, насамперед, природним та невід'ємним правом кожної людини на самозахист від злочинних посягань. Наприклад, у штаті Вісконсин існує обов'язок громадян мати зброю для самооборони. Ще одним чинником є історичні та географічні особливості територій певних держав, наприклад, на островах архіпелагу Шпіцберген через небезпеку піддатися нападу з боку полярних ведмедів, наявність у населення зброї зумовлене використанням її для полювання, обов'язком нести військову службу тощо [2].

Питання щодо легалізації зброї на законодавчому рівні в різних країнах регулюється по-різному. Відповідно до критеріїв регулювання права осіб на озброєний захист, держави можна поділити на такі групи:

- 1) країни, які повністю легалізували зброю і надали їй у вільний доступ (наприклад, США);
- 2) країни, які легалізували зброю за умов проходження певної процедури (наприклад, Чехія, де застосовують тестування особи щодо отримання зброї);